

Co się dzieje z moimi danymi?

WIEDZA W PIGUŁCE

Za górami, za lasami żył pewien zaradny chłopiec, Jaś. Razu pewnego wracał ze szkoły przez Czarodziejski Las. Nagle usłyszał cichy płacz. Przy krzaku malin stała mała, zmarznięta dziewczynka. Jaś zapytał, co robi sama w środku lasu.

— Kiedy byłam bardzo mała, porwał mnie zły czarodziej — powiedziała dziewczynka.
— Od tamtej pory więził mnie w okropnym zamczysku. Teraz urosłam i po wielu próbach udało mi się uciec. Nie wiem jednak, dokąd pójść!

— A kim są twoi rodzice?

— Nie pamiętam swojego domu. Wiem tylko, że moją mamą jest piękna wróżka, znie-nawidzona przez czarnoksiężnika. Ale nie wiem, jak się nazywa ani gdzie mieszka!

— Nic się nie martw! Spróbujemy ją znaleźć!

Jaś myślał przez chwilę, kto mógłby wiedzieć coś o pięknej wróżce. Może jego rodzice słyszeli coś o niej? Wrócił więc razem z dziewczynką do domu. Tam zapytał tatę, czy słyszał coś o pięknej księżniczce, której zaginęła córka.

— Coś obito mi się o uszy — odpowiedział tata. — Podobno żył ktoś taki w Krainie Wierzb, która graniczy z Czarodziejskim Lasem. Może tam ktoś coś wie?

Jaś bardzo chciał pomóc małej uciekinierce, więc namówił tatę na wycieczkę do Krainy Wierzb. Wsiedli razem z dziewczynką na konie. Gdy dotarli do Krainy Wierzb, zdecydowali się zasięgnąć języka w przydrożnej karczmie. Tam przy jednym ze stolików siedziała stara, zgarbiona zielarka.

— Ooo! — wykrzyknęła, gdy tylko zobaczyła dziewczynkę — wyglądasz dokładnie jak śliczna Wróżka Łucja!

— Może wiesz, zielarko, czy to Wróżka Łucja jest moją mamą?

— Och! Rzeczywiście przed laty utraciła małą córeczkę! Niestety zeszłej wiosny przestała przychodzić do mnie po zioła. Nie wiem, co się z nią stało. Słyszałam, że wyprowadziła się ze swojej dawnej chatki. Ale jej pomocnik, Wacek, został i mieszka niedaleko.

Jaś z tatą i dziewczynką pojechali więc do domku pomocnika Wacka. Stał na małym pagórku otoczony wierzbami. Okazało się, że Wacek wie, gdzie mieszka teraz Wróżka Łucja — jest dwórką w zamczku księcia krainy, położonym na skraju lasu. Gdy dziewczynka wraz z jej pomocnikami dotarła tam, wszyscy powitali ją z wielką radością. Z wdzięczności wydali wielkie przyjęcie na cześć zaradnego Jasia.

— Wszyscy jesteście ci bardzo wdzięczni, Jasiu! — powiedziała Łucja w czasie toastu. — Pytania zadawane właściwym osobom pozwoliły ci zebrać **dane** o mnie. Dzięki temu moja córeczka trafiła do domu. Niestety nie wszyscy korzystają z uzyskanych danych w równie szlachetny sposób! Zły czarnoksiężnik przed laty zdobył informacje, gdzie przebywałam z córką. Pozwoliło mu to porwać ją i rozdzielić nas na tak długi czas. Powinniśmy wszyscy bardziej uważać, komu ufnie pozostawiamy o nas wiadomości.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Lekcja koncentruje się wokół tematu danych osobowych, wyjaśnia, czym są. Uczestnicy i uczestniczki dowiadują się, że to nie tylko takie informacje jak imię, nazwisko czy numer pesel, ale także na przykład „ciasteczka”, które pozwalają na naszą identyfikację w internecie. Ponadto nasze dane mogą być gromadzone i używane do różnych celów, dlatego tak ważna jest świadomość, które z nich chcemy udostępnić.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, co to są dane osobowe;
- rozumieją, co to znaczy udostępniać swoje dane osobowe;
- wiedzą, że dane osobowe mogą być gromadzone i przechowywane w takim zakresie, na który wyrażamy zgodę;
- wiedzą, do kogo można się zwrócić o pomoc w egzekwowaniu swoich praw do ochrony danych osobowych.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 3 min
Forma: rozmowa
Pomoce: brak

Powiedz uczestniczkom i uczestnikom, że podczas zajęć zamienimy się w detektywów, którzy będą tropić specjalne ślady. Ślady te będziemy nazywać danymi. Okaze się, że można je spotkać wokół nas, ale także w internecie. Zapytaj, z jakich stron, gier i portali uczestnicy i uczestniczki korzystają najczęściej. Zapowiedz, że także tam będziemy szukać śladów.

2.

Czas: 20 min
Forma: praca indywidualna
Pomoce: kartki A4, kredki, koperty, małe karteczki na imiona, taśma lub guma do przyklejenia do ściany

Zapowiedz, że teraz odbędzie się pierwsza detektywistyczna próba: każdy będzie miał za zadanie odnaleźć drugą osobę, a zadanie ułatwią specjalne ślady. Poproś uczestników i uczestniczki, aby na kartce papieru w formie rysunku ujawnili różne informacje o sobie np. kolor oczu, włosów, wzrost, ubiór, co lubią, czym się interesują. Poproś, aby podczas pracy nie pokazywali innym osobom swojej kartki. Następnie zbierz wszystkie prace, pomieszaj tak, aby kolejność rysunków była przypadkowa, i powieś wszystkie prace na ścianie. Pod każdą pracę przyczep kopertę. Rozdaj uczestnikom i uczestniczkom małe karteczki, możesz pomocniczo wcześniej wypisać na nich imiona. Poproś, aby wszyscy detektywi, przechadzając się po sali, spróbowali odgadnąć, czyja wizytówka wisi na ścianie. Jeśli już podejmą decyzję, powinni wrzucić do koperty karteczkę z imieniem wskazanej osoby. Następnie poproś, aby każdy podszedł do swojej pracy i sprawdził w kopercie, czy inni detektywi prawidłowo odgadli imię autora lub autorki. Podsumowując, porozmawiaj o tym, że każdy z nas ma szczególne cechy dotyczące np. jego wyglądu, charakteru, zainteresowań, ale każdego określają również takie informacje, jak np. imię, nazwisko, data urodzenia, numer buta, adres zamieszkania, nazwa klasy, do której chodzi itd. Są to dane każdej osoby.

3.

Czas: 10 min
Forma: burza mózgów,
Pomoce: **materiał pomocniczy „Ślady”, materiał pomocniczy „Definicje”**

Powiedz, że swoimi danymi osobowymi możemy posługiwać się na co dzień np. przedstawiając się nowemu koledze lub koleżance czy korzystając z internetu. Są to ślady, które pozostawiamy po sobie. Na przykład gdy korzystamy z gry, wpisujemy swoje imię. Dorosli, robiąc zakupy przez internet, wpisują adres zamieszkania. Zobaczmy teraz, jak takie ślady mogą wyglądać. Umieść na tablicy ślady z nazwami różnego typu danych (**materiał pomocniczy „Ślady”**), pomocniczo odczytaj ich nazwy, a następnie ich definicje. Wspólnie dopasujcie nazwy danych do definicji (**materiał pomocniczy „Definicje”**). Zapytaj, które z tych śladów możemy zostawić po sobie, korzystając z internetu. Odczep z tablicy te wybrane i połóż je na podłodze.

4.

Czas: 7 min
Forma: praca w grupie, rozmowa
Pomoce: **materiał pomocniczy „Ślady”, kartonowe pudełko**

Położ wybrane w poprzedniej aktywności ślady na podłodze i obok nich połóż ślady bez nazw, tak aby tworzyły ścieżkę, po której można przejść. Wymieszaj ślady puste i te z napisami. Na końcu postaw pudełko, które będzie symbolizowało gromadzenie danych lub miejsce, gdzie się je zbiera. Zapowiedz, że im więcej śladów, czyli danych osobowych, pozostawiamy w internecie, tym łatwiej odgadnąć, kim jesteśmy. Dlatego zawsze, zanim umieścimy jakąś informację o sobie, powinniśmy się zastanowić, czy chcemy zostawić taki ślad po sobie. Najlepiej wtedy poprosić o radę osobę dorosłą. Należy się zwrócić do osoby dorosłej również wtedy, gdy zauważymy, że ktoś użył informacji o nas bez naszej zgody. Poproś uczestników i uczestniczki, aby wyobrazili sobie, że grają w grę w internecie lub korzystają z jakiejś strony. Ich zadaniem jest, trzymając się za ręce, przejść po ścieżce tak, aby nie zostawiać żadnych danych. Jeśli ktoś przejdzie po śladach z nazwami, musi zabrać ślad i wrzucić go do skrzynki na końcu ścieżki. Jeśli okaże się, że wszystkim udało się przejść po pustych śladach, zbierz te z danymi i wrzuć je do pudełka. Podsumuj, mówiąc, że dane, które zostawiamy w internecie lub które ujawniamy o innych, są gromadzone przez różne osoby, firmy, instytucje. Czasem takie zbiory danych są potrzebne, np. lista wszystkich dzieci w szkole. Czasem jednak jest tak, że nie wiemy, co się z naszymi danymi stanie, do czego i kto je wykorzysta. Dlatego ważne jest, aby każda osoba wiedziała, jakie dane osobowe udostępnia i w jakim celu, by nie trafiły do pudełka przypadkowo. Zapytaj, jakich danych osobowych na pewno nie należy udostępniać.

5.

Czas: 5 min
Forma: rozmowa
Pomoce: „Wiedza w pigułce”

Odczytaj historię Jasia. Zapytaj, dzięki jakim informacjom pomógł odnaleźć Wrózkę Łucję. W podsumowaniu zwróć uwagę, że każdy z nas posiada dane osobowe. Dane każdego są inne i dzięki temu właśnie można go rozpoznać i odnaleźć. Jednak nie zawsze, kiedy ktoś uzyska nasze dane, wykorzystuje je w dobrych celach, dlatego należy być ostrożnym przy udostępnianiu swoich danych innym osobom.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- rozumieją, co to są dane osobowe;
- rozumieją, co to znaczy udostępniać swoje dane;
- rozumieją, że dane mogą być gromadzone i przechowywane w takim zakresie, na który wyrażamy zgodę;
- wiedzą, do kogo może się zwrócić o pomoc w egzekwowaniu swoich praw?

Opcje dodatkowe

Po przeczytaniu bajki o Jasiu („Wiedza w pigułce”) poproś, aby uczestnicy odtworzyli w formie komiksu historię głównego bohatera. Zadanie może być wykonane indywidualnie lub możesz utworzyć grupy i poprosić, aby każda narysowała część komiksu, który później złożycie w całość.

MATERIAŁY

- materiał pomocniczy „Ślady”
- materiał pomocniczy „Definicje”

ZADANIE DLA UCZNIA

Zadanie 1.

Oznacz poniższe zdania jako prawdę lub fałsz.

- Każdy posiada swoje dane, np. imię, nazwisko, numer PESEL. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
- Zawsze należy wpisywać jak najwięcej swoich danych, kiedy korzysta się np. z gier. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
- Gdy nie jesteśmy pewni, jakie dane możemy zostawić w internecie, należy zapytać osobę dorosłą. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]

SŁOWNICZEK

- **dane osobowe:** różne informacje dotyczące ciebie. Dzięki nim można cię odszukać lub rozpoznać pośród innych. Dane osobowe to przede wszystkim: imię i nazwisko, twój adres i telefon, adres e-mail, numer PESEL. Dane osobowe podlegają ochronie i nie mogą być zbierane bez odpowiedniej podstawy prawnej (np. zgody osoby, której dotyczą).
- **numer PESEL:** specjalny numer, nadawany przez urząd każdemu nowonarodzone-mu człowiekowi. Składa się z jedenastu cyfr, z czego pierwsze osiem to data jego urodzin. PESEL jest używany przy różnych okazjach, kiedy konieczne jest potwierdzenie, że ty, to na pewno ty. Imię i nazwisko często nie wystarczy, ponieważ zdarza się, że kilka osób w Polsce nazywa się tak samo.

CZYTELNIA

- Litwiński Paweł, Pacek Grzegorz, 21 pytań o prywatność w XXI wieku, Instytut Allerhanda, [dostęp: 13.09.2016], dostępny online: http://www.allerhand.pl/docs/Instytut_Allerhanda_Panoptikon_Poradnik.pdf
- Szumańska Małgorzata, Dzieci, dane i internetowe usługi, Fundacja Panoptikon, [dostęp: 13.09.2016] dostępny online: <http://cyfrowa-wyprawka.org/teksty/dzieci-dane-internetowe-uslugi>

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Monika Prus-Głaszczka, konsultacja merytoryczna: Wojciech Klicki. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/co-sie-dzieje-z-moimi-danymi/>.

Publikacja zrealizowana w ramach projektu "Cybernauki – kompleksowy projekt kształtowania bezpiecznych zachowań w sieci", finansowanego ze środków Ministra Edukacji Narodowej.

Podstawa programowa:

Edukacja społeczna, I poziom edukacyjny

Treści nauczania

odróżnia dobro od zła, stara się być sprawiedliwym i prawdomównym; nie krzywdzi słabszych i pomaga potrzebującym;

Zajęcia komputerowe, II poziom edukacyjny

Treści nauczania

Uczeń przygotowuje proste animacje i prezentacje multimedialne

Podstawa programowa 2017:

Edukacja polonistyczna, I-III klasa

Osiągnięcia

Uczeń słucha z uwagą wypowiedzi nauczyciela, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych, wymagających komunikacji i wzajemnego zrozumienia; okazuje szacunek wypowiadającej się osobie.

Uczeń wykonuje zadanie według usłyszanej instrukcji; zadaje pytania w sytuacji braku rozumienia lub braku pewności zrozumienia słuchanej wypowiedzi.

Edukacja społeczna, I-III klasa

Osiągnięcia

Uczeń przedstawia siebie i grupę, do której należy, zapisuje swój adres, adres szkoły, zawód i miejsce pracy rodziców; posługuje się danymi osobistymi wyłącznie w sytuacjach bezpiecznych dla siebie i reprezentowanych osób; jest powściągliwy w używaniu takich danych w sytuacjach nowych i wirtualnych.

Edukacja przyrodnicza, I-III klasa

Osiągnięcia

Uczeń stosuje zasady bezpieczeństwa podczas korzystania z urządzeń cyfrowych, rozumie i respektuje ograniczenia związane z czasem pracy z takimi urządzeniami, oraz stosuje zasady netykiety.

Edukacja informatyczna, I-III klasa

Osiągnięcia

Uczeń posługuje się komputerem lub innym urządzeniem cyfrowym oraz urządzeniami zewnętrznymi przy wykonywaniu zadania.